

Fale'i COVID-19 ma'ae ngaahi fāmili'

Fakamatala a'u mai ki Sune 2021

'Oku mau ngāue vāofi mo e Kōmiti Pule 'o e Malu'i Mo'ui 'a 'Aositelēliá (Australian Health Protection Principal Committee (AHPCC)), Potungāue Mo'ui 'a NSW mo e ngaahi kautaha kehe ke fakapapau'i 'oku hokohoko atu 'a e ngāue hotau ngaahi 'apiakó 'i he ngaahi founa malu taha 'e malavá 'i he 'ātakai COVID-19.

Fale'i fakamuimitaha mei he Potungāue Mo'ui 'a NSW

'Oku 'oatu ma'u pē 'a e fakamatala fakamuimitaha ki he fakamatala fekau'aki mo e COVID-19. 'Oku poupu'i 'a e ngaahi fāmili' ke nau vakai'i 'a e uepisaiti ko 'eni' ki he fakamatala fakamuimitaha 'a e uepisaiti 'a e Pule'anga NSW ([NSW Government website](#)).

'I ha fakahoko 'a e ngaahi tu'utu'uni nofo ma'u 'i 'api 'oku fai ko ia 'e he Potungāue Mo'ui 'a NSW koe'uhi ko ha kamata 'a e COVID-19, 'e ala 'i ai ha ngaahi liliu ki hono fakalele 'o e akó. Kātaki 'o 'eke ki ho 'apiakó fekau'aki mo e ngaahi liliu ki hono fakalelé pea muimui ki he fale'i kotoa pē 'oku fai 'e he kau ngāue 'i homou 'apiakó, kau ai 'a e 'ikai ke hū ki he kelekele 'o e 'apiakó ki ha ngaahi taumu'a 'oku 'ikai-mahu'inga kapau 'e fiema'u.

Ako mei 'api'

'E poupu'i e fāniauakó ke nau [ako mei 'api](#) 'i he ngaahi tūkunga ko 'eni':

- Kapau 'oku fiema'u ke nau fakamavahe'i kinautolu koe'uhi ko ha fetu'utaki vāofi mo ha taha 'oku ne ma'u pe mahalo'i 'oku ne ma'u 'a e COVID-19.
- 'I ha tataki e 'apiakó 'i he fale'i 'a e mo'ui 'a e kakai' ke kei ngāue pē ki he ako 'i 'apiakó ki he fānau ko ia 'a e kau ngāue mahu'inga koe'uhi ko e kamata 'a e COVID-19.

'Oku lahi 'a e ngaahi founa 'i he ako mei 'api', kau ai 'a e ngaahi ma'u'anga tokoni 'i he 'Initaneti' mo e 'ikai ke 'i he 'Initaneti' pea mo e ngaahi naunau kuo paaki hangē ko e ngaahi lau'ipepa ngāue mo e ngaahi naunau.

Fale'i ki he ma'u-akó lolotonga e ako 'i 'apiakó

Fakatatau ki he fale'i mei he Potungāue Mo'ui 'a NSW, 'oku fakamanatu ki he ngaahi mātu'á mo e kau tauhi' ke 'OUA na'a 'ave 'a e fānau ki he akó kapau 'oku 'ikai ke nau sai, tatau ai pē kapau 'oku nau ma'u 'a e ngaahi faka'ilonga ma'ama'a taha faitatau mo e fuluú.

Kuo kole 'e he Potungāue Mo'ui 'a NSW ke poupu'i 'e he ngaahi 'apiakó ha taha pē 'oku 'ikai ke sai pe ma'u ha ngaahi faka'ilonga ma'ama'a pē 'o e fuluú, ke alea'i ke sivi kinautolu 'o fakafou 'i he 'enau 'ofisa fakafaito'o 'i honau feitu'ú pe ko ha taha 'o e ngaahi kiliniki COVID-19 ([COVID-19 clinics](#)).

'Oku fiema'u ke sivi'i e fānauako mo e kau ngāue 'oku nau ma'u e ngaahi faka'ilonga hangē ko e fuluú pea 'omi ha tatau 'o e ola 'o ha sivi COVID-19 'oku nekativi pea 'atā mei ha faka'ilonga kimu'a ia pea toki fakangofua ke foki ki he akó.

He 'ikai ngofua ke foki 'a e fānauako 'oku 'ikai ke nau fai ha sivi COVID-19 ke nau foki ki he akó 'i ha vaha'ataimi 'aho 'e 10. 'Ikai ngata ai', kuopau ke nau 'atā mei ha fakla'ilonga 'o 'oua na'a toe si'i hifo he 'aho 'e 3 kimu'a ia pea nau toki foki ki he akó.

Fale'i ki he ma'u akó lolotonga e ako 'i 'apiakó (hoko atu)

Ko e fānauako ko ia 'oku nau ma'u 'a e 'alesi' linitisi (allergic rhinitis) fakafa'ahita'ú pe ko ha toe tu'unga 'e taha 'oku 'asi faitatau mo e ngaahi faka'ilonga faitatau mo e fuluú, 'oku kei fiema'u pē ke nau sivi COVID-19 pea foki mai ha ola 'o e sivi' 'oku nekativi. 'I ha hokohoko atu 'enau ngaahi faka'ilongá 'o laka he 'aho 'e 10, 'oku totonu leva ke 'omi 'e he fānauakó ha fakamatala fakapepa mei he'enau toketaá 'o fakapapau'i 'oku angamaheni 'aki pē 'enau ngaahi faka'ilongá ki honau tu'ungá. Kapau 'e tupulaki 'i he tokotaha akó ha ngaahi faka'ilonga fo'ou pe liliu, 'oku totonu ke sivi COVID-19. Kumi ha fakamatala lahi ange fekau'aki mo e ngaahi faka'ilonga COVID-19 ([COVID-19 symptoms](#)).

'E ala faingata'a hono sivi COVID-19 'a e fānauako 'oku fihoni honau tu'unga fakaemo'ui-lelei' pe faingata'a'ia fakaesino/fakae'atamai'. 'I he ngaahi tūkunga ko 'eni', 'e kole ai 'e he ngaahi 'apiakó ki he mātu'á pe tauhi' ke vakai'i 'enau fānau' he'enau toketaá. 'I ha fakapapau'i 'e ha toketā 'oku 'ikai fiema'u ha sivi COVID-19, kuo pau ke 'oatu 'a e fakamatala fakapepa ki he 'apiakó ke fakapapau'i 'oku 'ikai ma'u 'e he tokotaha akó ha ngaahi faka'ilonga 'oku ne fakatonuhia'i ha sivi COVID-19. Kuo pau foki ke fakamahino'i 'e he tohi fakamo'oni' 'oku lava 'a e tokotaha akó 'o foki ki he akó.

Ko ha fakamanatu ki he ngaahi 'apiako mo e ngaahi fāmili kotoa pē

'Oku mahu'inga ke hokohoko atu e muimui 'a e ngaahi 'apiakó mo e ngaahi fāmili' ki he ngaahi fakahinohino ki he COVID-19. Tautautefito ki he'emaui fie faka'ilonga'i 'a e ngaahi me'a ko 'eni':

- Kuo pau ke hokohoko atu e ngaahi 'apiakó ke:
 - fakahoko 'a e haisini fakatautahá, vāmama'o fakaesinó, fakama'á mo e ngaahi founa tauhi lekooti'
 - 'i he ngaahi feitu'u 'e malava ai', ngāue'aki e ngaahi feitu'u 'i tu'á, ha faingamālie 'a e 'eá, pe ngaahi feitu'u 'atā lahi ke lava 'o fakafaingamālie 'a e vāmama'o fakaesinó.
 - fakapapau'i 'oku lelei mo hao mei he ngaahi faka'ilongá 'a e kau 'a'ahi kotoa pē ki ha feitu'u 'o e 'apiakó, talangofua ki he ngaahi fokotu'utu'u 'o e hū ki he 'apiakó 'o kau ai 'a hono fakahaa'i te nau talangofua ki he [ngaahi fiema'u fekau'aki mo e COVID-19 ma'a e kau 'a'ahi', kau ngāue aleapaú mo e kau fakahoko ngāué](#) 'i he taimi taki taha 'oku nau 'a'ahi ai. Kuo pau foki ke lipooti 'e he kau 'a'ahi kotoa pē 'i he'enau a'ú 'aki 'a e Service NSW QR code. 'Oku 'ikai fiema'u 'a e ngaahi mātu'a mo e kau tauhi 'oku nau 'omi pe 'ave 'a e fānauakó ke nau lipooti 'enau a'ú pe ngāue'aki 'a e Service NSW QR code.

Ko hono tui 'o e ngaahi maasi matá (face mask) mo e sivi 'o e fua-māfaná

He 'ikai ta'ofi ha taha 'oku loto ke tui hono maasi (mask) pē 'o'ona 'i he 'apiakó mei hono fai ia.

Lolotonga e ngaahi vaha'ataimi kuo tu'utu'uni ai 'e he Ngaahi Fekau ki he Mo'ui 'a e Kakai' ke nau tui maasi mata 'i he ngaahi me'a uta 'o e kakai', kuo pau ke muimui ki he tu'utu'uni ni 'a e fānauako ta'u 13 mo lahi hake. Kuo pau foki ke talangofua mo e kau ngāué ki he fakahinohino ni 'i he taimi 'oku nau fe'alu'aki ai 'i he ngaahi me'a uta kakai' pea pehē ki he lolotonga 'o ha ngaahi 'alu fakaako 'i ha ngaahi me'a uta kakai pe ko ha ngaahi sēvesi uta kakai palaiveiti pe haea.

'Oku 'ikai fiema'u pe fokotu'u atu ke lahi hono fai ha sivi fua māfana 'i he ngaahi 'apiakó.

Fakama'a 'o e 'apiakó mo e ngaahi naunau haisini'

'E kei hokohoko atu pē hono ma'u 'e homou 'apiakó ha toe fakama'a 'oku tānaki atu 'o fai-tatau mo e ngaahi fakahinohino AHPPC mo e fale'i mei he Potungāue Mo'ui 'a NSW. 'Oku kau 'i he ngaahi feitu'u 'oku fakataumu'a ki ai' 'a e ngaahi feitu'u 'oku lahi e ala ki ai' mo e ngaahi funga-me'a kehe 'oku fefeká, ngaahi kau 'o e 'o e matapaá, loká, ngaahi me'a-kamosi maamá mo e ngaahi me'a ke piki ai e nimá 'i he ngaahi sitepú mo e ngaahi feitu'u 'oku ngaué. 'E toe 'i ai foki mo ha toe fakama'a 'o e ngaahi falemālōló 'oku tānaki atu mo e ngaahi fauniteni inu'angá pea fakafonu 'a e ngaahi naunau hangé ko e koa.

'E kei hokohoko atu pē hono 'oatu 'e he ngaahi 'apiakó ha ngaahi naunau haisini kau ai 'a e koa huhu'a, me'a tāmata siemu ki he nimá, tauveli pepa, me'a spray mo e me'a holoholo tāmata siemu.

Ko e tali ki he ngaahi keisi COVID-19

'Oku 'i ai ha palani mahino ma'ae ngaahi 'apiakó ke tali 'aki ha fa'ahinga keisi COVID-19 'oku mahalo'i pe fakapapau'i 'i hotau ngaahi 'apiakó. 'Oku mau ngāue vāofi mo e Potungāue Mo'ui 'a NSW pea te mau fetu'utaki mo e ngaahi mātu'á kapau 'e hoko ha me'a. Lau ke lahiange fekau'aki mo 'emau ngaahi founga Tali ki he ngaahi keisi COVID-19 ([Response protocols for COVID-19 cases](#)).

Fefononga'aki'

'Oku hokohoko atu pē 'a e ngāue angamaheni 'a e pasi' ki he ngaahi 'apiakó pea mei he ngaahi 'apiakó. Ki ha fale'i ki he fefononga'aki ki he 'apiakó pea mei he 'apiakó, vakai ki he Fefononga'aki ma'a NSW ([Transport for NSW](#)).

Ngāue Fakatonulea Telefoni'

Kapau 'okú ke fiema'u ha toe ngaahi fakamatala, kātaki 'o telefoni ki ho'o puleako he 'apiakó. Kapau 'oku ke fiema'u ha taha fakatonulea ke tokoni atu 'i ho'o faka'eke'eké, kātaki 'o telefoni ki he Ngāue Fakatonulea Telefoni' 'i he 131 450 pea kole ha taha fakatonulea 'i ho'o lea fakafonuá. He 'ikai 'eke totongi kiate koe 'i he ngāué ni.